

Biện pháp dạy học tích cực theo hướng phát triển phẩm chất và năng lực trong chương trình Giáo dục Phổ thông 2018 trong Môn Giáo dục Thể chất

Phan Thị Tình*

*Trường tiểu học Ngọc Hồi, quận Tân Bình, TP Hồ Chí Minh

Received: 6/1/4; Accepted: 16/1/2024; Published: 26/1/2024

Abstract: Based on the research results, the article proposes active teaching measures towards quality and capacity approach in the new General Education program in Physical Education.

Keywords: Active teaching, approaching qualities and abilities, Physical Education.

1. Đặt vấn đề

Chương trình GDPT 2018 với mục tiêu đổi mới chuyên từ dạy học theo mục tiêu kiến thức sang hình thành và phát triển năng lực và phẩm chất (PTNL&PC) cho HS. Ở chương trình GDPT mới hiện nay hướng đến PTNL&PC cốt lõi cho HS đã được triển khai ở tất cả các môn học trong đó có môn Giáo dục thể chất (GDTC).

Thực hiện yêu cầu đổi mới GD hiện nay: Phương pháp giáo dục lấy HS làm trung tâm và luôn đáp ứng điều kiện phát triển của HS: năng động, linh hoạt, tự tin, sáng tạo,... HS phải có điều kiện được trải nghiệm, được thử sức mình với những trò chơi, những hoạt động mới gây hứng thú và phát triển kỹ năng vận động của HS, HS là người được làm chủ chính môi trường học tập và vận động của mình, GV chỉ là người hỗ trợ bên cạnh động viên, khích lệ HS vận động.

Đứng trước yêu cầu đổi mới PPDH theo kịp với xu thế hiện nay, giáo dục đòi hỏi GV cần phải có những PPDH phù hợp với thực tế. Việc vận dụng những PPDH theo tiếp cận nhiều hướng khác nhau và từ đó giúp HS phát huy được những tính tích cực và chủ động, sáng tạo trong học tập. Vì thế nghiên cứu biện pháp dạy học tích cực môn GDTC theo tiếp cận phẩm chất và năng lực trong chương trình GDPT mới là rất cần thiết

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm liên quan

2.1.1. PPDH tích cực: là một PPDH mà ở đó giáo viên sẽ đưa ra những gợi ý mang tính gợi mở để HS thảo luận và tự đưa ra kết luận cuối cùng. Phương pháp này giúp phát huy khả năng sáng tạo, sự chủ động và tính tích cực của người học.

2.1.2. Kỹ thuật dạy học tích cực: là những biện pháp,

cách thức hành động của GV và HS trong các tình huống nhằm thực hiện giải quyết một nhiệm vụ, nội dung cụ thể và điều khiển quá trình dạy học.

Xây dựng PPDH thích hợp cho mỗi HS theo hướng tích cực GV sẽ khơi gợi, kích thích tư duy của HS; giúp HS chủ động, sáng tạo, luyện tập. Bên cạnh đó HS làm việc cá nhân, cặp đôi hoặc theo nhóm, HS tự tin trao đổi hợp tác với các bạn hoặc là thầy cô.

2.2. Đặc trưng của PPDH tích cực

2.2.1. Dạy học thông qua hoạt động học của HS

Trong PPDH tích cực, người học- đối tượng của hoạt động “dạy”, đồng thời là chủ thể của hoạt động “học” được cuốn hút vào các hoạt động học tập do giáo viên tổ chức và chỉ đạo, thông qua đó tự lực khám phá những điều mình chưa rõ chứ không phải thụ động tiếp thu những tri thức đã được giáo viên sắp đặt vào những tình huống của đời sống thực tế, người học trực tiếp quan sát, thảo luận, giải quyết vấn đề đặt ra theo cách suy nghĩ của mình, từ đó nắm được kiến thức kỹ năng mới, vừa nắm được phương pháp “làm ra” kiến thức, kỹ năng đó, không theo những khuôn mẫu sẵn có, được bộc lộ và phát huy tiềm năng sáng tạo.

Dạy theo cách này, giáo viên không chỉ đơn giản truyền đạt kiến thức mà còn hướng dẫn thực hành giúp cho từng HS biết thực hiện và tích cực tham gia các hoạt động của cộng đồng.

2.2.2. Dạy học chú trọng rèn phương pháp tự học (PPTH)

PPTH được xem là một phương pháp tích cực vào việc rèn luyện phương pháp học tập cho HS không chỉ là một biện pháp nâng cao hiệu quả dạy học mà còn là một mục tiêu dạy học.

Trong các phương pháp học thì cốt lõi là phương

pháp tự học. Nên rèn luyện cho người học có được phương pháp, kỹ năng, thói quen, ý chí tự học thì sẽ tạo cho HS lòng ham học, khơi dậy nội lực vốn có trong mỗi con người, kết quả học tập sẽ được nhân lên gấp bội.

2.2.3. Tăng cường dạy học cá thể và dạy học hợp tác

Trong một lớp học, trình độ kiến thức, tư duy của HS không thể đồng đều tuyệt đối nên khi áp dụng phương pháp tích cực buộc giáo viên và HS phải chấp nhận sự phân hoá về cường độ, tiến độ hoàn thành nhiệm vụ học tập, nhất là khi bài học được thiết kế thành một chuỗi công tác độc lập.

Lớp học là môi trường giao tiếp thầy – trò, HS với HS, tạo nên mọi quan hệ hợp tác giữa các cá nhân trên con đường chiếm lĩnh nội dung học tập. Thông qua thảo luận, tranh luận trong tập thể, ý kiến mỗi cá nhân được bộc lộ, khẳng định hay bác bỏ, qua đó người học nâng mình lên một trình độ mới. Bài học vận dụng được vốn hiểu biết và kinh nghiệm sống của người thầy giáo.

Bên cạnh đó, GV cũng dùng phương pháp học tập hợp tác được tổ chức ở cấp nhóm, tổ. Được sử dụng phổ biến trong dạy học là hoạt động hợp tác trong nhóm nhỏ 4 đến 6 người. Học tập hợp tác làm tăng hiệu quả học tập, nhất là lúc phải giải quyết những vấn đề gay gắt, lúc xuất hiện thực sự nhu cầu phối hợp giữa các cá nhân để hoàn thành nhiệm vụ chung.

2.2.4. Vận dụng các hình thức kiểm tra đánh giá

Trong dạy học, đánh giá HS không chỉ nhằm mục đích nhận định thực trạng và điều chỉnh hoạt động học của trò đồng thời tạo điều kiện nhận định thực trạng và điều chỉnh hoạt động dạy của thầy.

Trước đây GV giữ độc quyền đánh giá HS. GV cần vận dụng các hình thức đánh giá trong dạy học. HS tự đánh giá, đánh giá đồng đẳng với nhau để kịp thời điều chỉnh.

2.3. Một số biện pháp DHTEC theo tiếp cận phẩm chất và năng lực trong chương trình GDPT mới trong môn GDTC

2.3.1. Xây dựng kế hoạch dạy học (KHDH) rõ ràng và cụ thể trong đổi mới PPDH tích cực

Để xây dựng một KHDH cụ thể và rõ ràng, GV cần quan tâm đến các thành tố của một quá trình dạy học: mục đích, nhiệm vụ, nội dung, hình thức tổ chức, phương pháp và kỹ thuật dạy học, phương tiện dạy học cũng như là việc đánh giá của HS. Nếu kế hoạch bài dạy là một kịch bản thì kế hoạch bài học là một dàn cảnh. Mục đích của bài học đề ra rõ ràng của từng mục tiêu, có thể lượng hóa và đo lường được kết quả một cách khách quan. Mục đích của việc xây

dựng kế hoạch dạy học là tổ chức điều khiển quá trình học, giúp HS lĩnh hội kiến thức, biến nó thành tri thức của mình; từ đó rèn luyện năng lực vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học để phát hiện và giải quyết các vấn đề trong thực tế.

Để làm được điều này, GV quan tâm giúp HS chiếm lĩnh kiến thức và kỹ năng thực hành; Dạy và học phương pháp nhận thức để tìm ra kiến thức mới của bài học để ứng dụng vào cuộc sống; Dạy và học qua từng đối tượng từ đó hình thành thái độ học tập, phát triển nhân cách toàn diện cho người học.

Trong xây dựng kế hoạch bài dạy, những mục tiêu này sẽ được cụ thể hóa bằng những mục tiêu cụ thể của từng bài học: Xác định mục tiêu phải được mô tả bằng kiểu phân tích và cụ thể; Các mục tiêu xây dựng cần được phân biệt rõ ràng các nhóm năng lực với từng đối tượng khác nhau; Các mục tiêu phải gắn liền với thực tế ngay tại lớp học

Với biện pháp này, GV thấy HS đoàn kết, biết phân công nhiệm vụ trong làm việc nhóm, HS biết tìm tòi, và đưa ra được các kiến thức kỹ năng vào giải quyết các tình huống đặt ra. HS hứng thú, nhiệt tình, sôi nổi làm cho tiết học nhẹ nhàng, HS được tương tác; được trải nghiệm, khám phá và giải quyết được các tình huống đặt ra.

2.3.2 Lựa chọn linh hoạt các PPDH tích cực áp dụng trong môn GDTC

Bộ môn GDTC thường hạn chế trong các phương pháp như Thảo luận nhóm, Trực quan, Rèn luyện theo mẫu. Tuy nhiên, GV có thể mạnh dạn vận dụng đưa các kỹ thuật các mảnh ghép để HS tham gia tìm hiểu bài với động tác mới; PPDH Lớp học đảo ngược đối với HS lớp 4,5 giúp HS hình thành thói quen chuẩn bị bài, khả năng trình bày, lập luận, tư duy cho bài học mới.

Học thông qua chơi hay Dạy học tình huống cũng là một trong những cách thức hay cho hoạt động dạy học GDTC, giúp HS có được động lực học tập, hình thành và PTNL giải quyết vấn đề khi huy động tổng hợp các kiến thức vốn có.

Nội dung dạy học chuẩn bị bài kỹ càng nhưng muốn dạy học đạt kết quả cao, giáo viên phải có phương pháp và kỹ thuật dạy học tích cực phù hợp để truyền đạt đến HS. Phương pháp được vận dụng trong dạy học tích cực rất đa dạng, phong phú. Giáo viên cần nắm vững phương pháp và kỹ thuật dạy học, tạo cho HS ở vị trí “người phát minh” trong quá trình dạy học; truyền đạt tri thức rõ ràng, dễ hiểu và làm cho nó trở nên vừa sức với HS; tạo hứng thú và kích thích HS suy nghĩ tích cực, độc lập; tạo ra tâm thế có

lợi cho sự lĩnh hội kiến thức và học tập của HS. Để có được năng lực linh hoạt sử dụng PPDH tích cực là không dễ dàng, đó là kết quả của một quá trình học tập nghiêm túc, rèn luyện tay nghề công phu và bền bỉ của giáo viên.

Các PPDH tích cực được khuyến khích sử dụng hiện nay có thể áp dụng hiệu quả cho DHTC như:

- PPDH phát hiện và giải quyết vấn đề; PP này gây hứng thú tìm tòi cho HS; Thông qua giải quyết các vấn đề, HS được làm quen với NCKH, khả năng suy nghĩ độc lập, sáng tạo; HS biết liên hệ và vận dụng, phát triển kỹ năng phát hiện và tiến trình giải quyết vấn đề. Dùng những kiến thức đã học vào lĩnh hội kiến thức mới, rèn cho HS phương pháp học

- PPDH “Tình huống”: Bản chất của PPDH tình huống là thông qua việc giải quyết những tình huống, người học có được khả năng thích ứng tốt nhất với môi trường xã hội đầy biến động.

- PPDH “Thực hành”: Thực chất đó là phương pháp “học bằng làm”. Giá trị của nó là “trăm nghe không bằng một thấy, trăm thấy không bằng một làm”.

- PPDH “Lớp học đảo ngược”: Lớp học đảo ngược là tất cả các hoạt động dạy học được thực hiện “đảo ngược” so với thông thường.

- PPDH theo nhóm: PP này dùng để dạy HS học tập hợp tác.

- Phương pháp “tạo không gian cho HS tự tìm hiểu”: Đây là phương pháp mà GV có thể thông qua việc tự học, để đưa ra các vấn đề để HS thảo luận và giải quyết vấn đề.

2.3.3. Tổ chức các hoạt động học đa dạng và phong phú

GV lồng ghép, tích hợp các hoạt động khác vào hoạt động GDTC

a) Sử dụng âm nhạc trong hoạt động GDTC:

Để hoạt động phát triển vận động trở nên mềm mại, hấp dẫn và lôi cuốn trẻ thì âm nhạc luôn là lựa chọn hàng đầu của tôi. Khi phát triển vận động kết hợp cùng âm nhạc cũng là lúc hoạt động không kham của thể dục trở nên vui nhộn, mềm mại, hấp dẫn, thu hút được sự tích cực vận động của HS.

b) Sử dụng thơ, truyện, đồng dao, ca dao trong hoạt động GDTC:

Thực tế hiện nay tổ chức hoạt động GDTC cho HS tiểu học không chỉ phát triển vận động mà còn giúp HS đang trên đà phát triển về lĩnh vực ngôn ngữ, văn học, nghệ thuật. Với mỗi đề tài, GV phải tìm hiểu kỹ trước khi dạy để xây dựng bài theo chủ đề để kích thích sự tò mò, hấp dẫn HS hoạt động được tốt hơn.

Với biện pháp tích hợp, HS hứng thú, vui vẻ; tích cực tập luyện. HS biết vận dụng những kiến thức thu được thông qua các trò chơi để giải quyết các vấn đề đặt ra trong cuộc sống. Bên cạnh đó, GV cũng có thể rèn cho HS khả năng tự học, HS có thể đọc sách giáo khoa, quan sát môi trường xung quanh, tìm kiếm các thông tin trên internet... để phân tích và tìm hiểu thông tin. Tự học là kỹ năng quan trọng nhất cần hình thành ở người học. Nếu HS không có kỹ năng này thì việc học gặp rất nhiều khó khăn, HS ít có khả năng sáng tạo vì phần lớn những kiến thức và kinh nghiệm có được là nhờ vào việc tự học.

2.3.4. Vận dụng đổi mới các hình thức kiểm tra đánh giá

Giáo viên sử dụng linh hoạt các phương pháp đánh giá; căn cứ vào những biểu hiện về nhận thức, hành vi, thái độ của HS dựa vào năng lực và phẩm chất của HS, HS cũng có thể tham gia nhận xét bạn, nhóm bạn về những biểu hiện của từng phẩm chất chủ yếu, năng lực cốt lõi. Đây là một công cụ để đo lường sự tiến bộ của người học đang ở mức độ nào, phải tạo cơ hội cho người học giải quyết các vấn đề và áp dụng nó vào những tình huống trong thực tiễn.

3. Kết luận

Quá trình dạy học tích cực theo tiếp cận phẩm chất và năng lực trong chương trình GDPT mới trong môn GDTC, cho thấy xây dựng các biện pháp DHTC ở môn GDTC là rất cần thiết và đem lại hiệu quả cao. HS không chỉ nắm vững, củng cố kiến thức một cách nhẹ nhàng, chủ động mà còn tăng hứng thú học tập. Giờ học diễn ra nhẹ nhàng, lôi cuốn, hấp dẫn HS qua đó HS tự tin hơn, năng động hơn để hình thành và phát triển các năng lực chung và năng lực đặc thù của các môn học.

Tài liệu tham khảo

1. Ban chấp hành TƯ (2013), *Nghị quyết số 29/NQ-TW ngày 4/11/2013 về đổi mới căn bản, toàn diện Giáo dục và Đào tạo*. Hà Nội
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 về Ban hành Chương trình GDPT tổng thể*. Hà Nội
3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Chương trình GDPT mới môn GDTC*. Hà Nội.
4. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2015). *Thông tư ban hành Quy định đánh giá và xếp loại HS tiểu học*. Nxb Giáo dục, Hà Nội.
5. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017), *Văn bản 4612/BGDĐT-GDTrH về Hướng dẫn thực hiện chương trình GDPT hiện hành theo định hướng PTNL & PC HS từ năm học 2017-2018*. Hà Nội